

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Bittori Zabala Zalakain

*Andoain,
Gipuzkoa
(1924-2017)*

Aurkibidea

Biografia

Andoainen jaio zen, elizaren atzealdean zegoen Galardi izeneko baserrian. Maizter ziren eta errenta San Tomas aurreko igandean ordaindu behar izaten zuten. Aita zorrotza omen zuten; eta ama, aldiz, gozoa. Hamasei urte zituela, pleuresiaz gaixotu zen. Gerra ondorena izaki, bailarako etxe guztietako kartilak beraien etxean uzten zituzten auzokideek, Bittoriri haragirik falta ez zekion. Ordurako Moledanean zebilen lanean; eta, osatu eta indartu zenean, Olamian hasi zen, harik eta ezkondu zen arte. Buruntza auzora ezkondu zen eta bertan bizi izan zen geroztik.

Zintak

AND-018

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Ansa, Ainhoa
- **Data:** 2010-04-20
- **Iraupena:** 94 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Etxeberria, Eider

Pasarteak

1. Ama haurdun zegoenean

- **Erref:** AND-018/004
- **Iraupena:** 0:02:14. **Hasi:** 00:05:34. **Bukatu:** 00:07:48
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak

Laburpena:

<p>Ama haurdun geratzen zenean, nahigabea hartzen zuen, ez baitzekien aurrera atera ahal izango zuen beste ume batekin. Bittorik adore ematen zion; oso harreman ona zeukan amarekin. Umeak jaiotzen zirenean, hasieran, beraiek ez ziren konturatzen; baina, gerora, bai. Hasieran, uste zuten medikuak ekartzen zuela haurra.</p>

Transkripzioa

- Ordun ume berri bat zetorrenian eta, ze giro arnasten zen etxian? Ama tripa haunditzen eta... ume-koxkorrak nabaritzen al zenuen zer pasatuko zan o?

- Ez, ez. Esaten zigun amak, e! Azken aldea esaten zigun amak. Amak pena izaten zun estadun gelditzen zanian. Esaten zun: "Oain´e badeala nik!" eta hola esaten zun; "Bueno, ama, ez apuratu horrekin! Bestiak´e hazi dia ta hoi´re danon artian hementxe haziko deu" ta nik beti animua ematen niyon. Beti... Ama asko maitte nun, e, egiya esatekotan. Aitta gogorraua zan. Baiño bitan bat gogorra izan biharra dao honbeste jenden tartian.

Aitta gogorraua zan, baiña oso emakume ona gendun. Oso ona´re, gaiña, zan gure ama. Oso ona. Nik amakin izugarrizko konfiantza nun, izugarriya!

- Ordun beak esaten zun haurdun gelditzen zanian...

- Bai, bai, esaten ziun, bai, esaten ziun. Penakin esaten ziun, e! Baiño esaten... beti bere alde itten giñon. Ze in bihar giñon? Ta... Baiño, bai, bai, beti esaten ziun beak. Eta geo, jaiotzen zanian, ba, ilusiyuakin, bestiak bezelaxe hazi.

- Ba al zenekiten zehatz-zehatz nondik zatorren ume hura?

- Bai. Osea...

- Esplikatzen al zizuen?

- Aurrenekuak gu kontuatu gabe etortzen zian haik, haik ez genekiun.

Zeatikan nik ahizpa zaharrenatikan hamasei hillebeten diferentziya dakat.

Eta beste hoik´e, ba, bi urte o ta bi ta erdi ta hola [...]. Ta hoikin ya ez naiz konturatzen. Baiño azkeneko hoikin, azkeneko hoikin, hoikin ya... Gu hazi...

Nik anai gaztenakin hogeitun urten aldia dakat. Ta ez nun ba jakingo orduako? Neoni´re nobiyuakin ibiltzen nitzan orduako ta!

- Bai, ordun bai.

- Hoi ba!

- Baiño hasieran-ta hola, medikua etortzen zanian...

- Bai, ta medikubak ekartzen zula! Guk burun hoi izaten gendun. Zeatikan medikuba etortzen zanian izaten gendun ume ttikiya, ta medikubak ekartzen zula. Hoi, guetzako hua zan, medikubak ekartzen zuna. Baiño hoi gero... gero guk´e ikasi gendun bestiekin batian. Geo lagunak´e izaten dia zahartxeaguak´e ta... enteratzen dia. Enteratzen gea.

- Hoi ba. Hoi ba.

2. Hilekoari buruz ez zen hitz egiten

- **Erref:** AND-018/005
- **Iraupena:** 0:01:59. **Hasi:** 00:07:48. **Bukatu:** 00:09:47
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Sexua

Laburpena:

<p>Hilekoari buruz ez zuten hitz egiten etxean. Bittoriri lehenengo aldira etorri zitzaionean, orduan azaldu zion amak zer zen hura. Lehen, konpresak ez zirenean, nola moldatzen ziren azaltzen du. Mutilei ez zieten ezer esaten; asko aldatu da kontu hori lehendik hona.</p>

Transkripzioa

- Amakin holako konfiantza ta... hilerokuan kasuan, reglan kasuan, hola, harek esan al zizuen edadia pixkat... arrimatzen ziñatenian edadean,

“Izango dezue hola regla” o...?

- Ez, ez ziguen... Nik oso gazteik izandu nittun. Oso gaztetik. Hamabi urteako banittun. Eta ahizpa zaharrenak artian ez zun. Eta ez... Nik ikusi nunian zea, arrastua, ba, negarrez. Amai esan niyon ez nakila ze pasa zan ta, zea, nola kuleruak zikindu nittun ta zea ta. Ordun amak esplikatu in zian.

- Ordun esan zizun?

- Bai, ordun bai. Ordun esplikatu zian, bai. Baiño aurrenian negarrez esan niyon nik beai.

- Esplikazio hura ´re ez zan ba errexia izango amantzat, e?

- Ez dakit, ez dakit. Ba, esan ziun danak izaten zuela hua ta biharrezkua zala ta holako batzuk esan zixkiun ta... bueno. Geroztikan hor ibili gea.

- Gero pixkat lasaixio.

- Bai, bai, bai, bai.

- Gero, lehenbiziko... Oain konpresak eta, bueno, gauza...

- Bai, oain bai, oain bai! Lehen izan bagiñu hoik! Jesus! Ordun, zea, toallan baxtarrakin amak itten zittun. Oi ene! Eta geo hoik atea ingo dia hoik, e!

- Baiño hoik ´e jakin bihar dittugu. Jakin behar deu nondik gatozen.

- Toallan baxtarrakin amak itten zittun josi ta geo haik jartzen zixkiu...

Bueno, haik jartzen giñuzen. Ta gero garbittu in bihar kendu haiñean. Amak beti hori esaten ziun, kendu haiñean garbittu itteko. Beak erakutsi ziun hola ta... Belazian jarri ta... hola ikasi gendun.

- Ta gizonak-eta ikusi ezkeru, lotsa-o izango zen.

- Bai, ez zeon esateik mutillei eta hola. Jesus! Ezta pentsatzeik ´e! Oain bai, oain eozar gauza! Baiño ordun? Bueno! Oso diferentia dao zuetatikan gureta hoi asuntu hoi, e!

- Asko kanbiatu da, bai.

- Oso diferentia.

3. Galardi baserriaren ingurua lehen eta orain

- **Erref:** AND-018/007
- **Iraupena:** 0:01:14. **Hasi:** 00:11:28. **Bukatu:** 00:12:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Aldaketak eta arazoak
- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua

Laburpena:

Lehen, Andoainen, denak ezagunak ziren. Bittoriren jaiotetxea, Galardi, non zegoen azaltzen du. Baserri hura dagoeneko botata dago, eta etxeak egin dituzte haren orde. Beste baserri batek ere Galardi izena zuen Andoainen.

4. Etxearen errenta ordaintzeko kapoiak

- **Erref:** AND-018/008
- **Iraupena:** 0:02:01. **Hasi:** 00:12:42. **Bukatu:** 00:14:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Santo Tomas
- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua

Laburpena:

Etxean, errentan bizi ziren. San Tomas egunaren aurreko igandean ordaintzen ziren errentak. Kapoiak eramaten zitzaizkion nagusiari, hark San Tomas ferian sal zitzan. Beraien nagusiak etxe ugari zituen.

5. Etxeko nagusiari zioten errespetua

- **Erref:** AND-018/010
- **Iraupena:** 0:01:41. **Hasi:** 00:15:45. **Bukatu:** 00:17:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua

Laburpena:

Etxeko nagusiari lehen errespetu ikaragarria izaten zioten. Orduko anekdotak kontatzen ditu.

6. Etxeko nagusi "eskuzabala"

- **Erref:** AND-018/011
- **Iraupena:** 0:02:57. **Hasi:** 00:17:26. **Bukatu:** 00:20:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Etxeko nagusiak neskamea zeukan, eta oso jatorra zen. Don Paulo izena zuen nagusiak, eta telefonoa izaten zuen etxean; noizean behin, erabili egiten zuten, baina ez gehiegitan. Behin, Bittorik Don Pauloren sagarrak hartu zitueneko anekdota kontatzen du.

7. Galardi baserriaren egitura

- **Erref:** AND-018/012
- **Iraupena:** 0:02:19. **Hasi:** 00:20:23. **Bukatu:** 00:22:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxearen egitura

Laburpena:

Galardi baserriaren egitura nolakoa zen azaltzen du: behean, ukuilua, sukaldea eta gela zahar bat zeuden. Gela zaharra zertarako erabiltzen zuten.

8. Pleura izan zuenean, auzokoen elkartasuna ere izan zuen

- **Erref:** AND-018/013
- **Iraupena:** 0:03:08. **Hasi:** 00:22:42. **Bukatu:** 00:25:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Gaixotasunak

Laburpena:

Galardi baserriko sukaldean, su baxua zeukaten; taloak eta babarrunak jaten zituzten beti. Bittorik ez zuen askorik jaten; eta, 16 urte zituela, pleura harrapatu zuen. Garai hartan, gaitz serioa zen pleura. Medikua aholkua: elikagai sendoak emateko. Bailarako jendeak errazionamenduko janaria ekartzen zien etxera, Bittoriri laguntzeagatik.

9. Zorigaitzean, auzokoen elkartasuna izan zuen

- **Erref:** AND-018/014
- **Iraupena:** 0:01:48. **Hasi:** 00:25:50. **Bukatu:** 00:27:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana

Laburpena:

Beraien baserriko nagusiak bazuen beste etxe bat. Han bizi zen familiako gizona hil egin zen; eta emaztea, ume txiki-txikiekin gelditu zen alargun. Auzokoen artean, familia hari laguntza eman zioten, aurrera atera zedin.

10. Arrain-saltzaileak ura eskatzen zuenean...

- **Erref:** AND-018/015
- **Iraupena:** 0:01:11. **Hasi:** 00:27:38. **Bukatu:** 00:28:49
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana

Laburpena:

Auzoan, arrain-saltzailea Galardira joaten zenean, beti ematen zioten sagardoa edaten. Auzokoen artean, oso harreman ona zeukaten, oso lagunkoiak ziren.

11. 20 duroekin, aberats

- **Erref:** AND-018/016
- **Iraupena:** 0:01:02. **Hasi:** 00:28:49. **Bukatu:** 00:29:51
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Lehen, dena merkeagoa zen. Behin, Bittori enkarguak egitera joan zen, eta 20 duro eraman zituen; bueltan, txanpon pila bat eman zizkioten, eta Bittorik uste zuen aberatsak zirela.

12. Errazionamendu garaiko menuak

- **Erref:** AND-018/017
- **Iraupena:** 0:02:30. **Hasi:** 00:29:51. **Bukatu:** 00:32:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Gerra ostean, beti babarrunak jaten zituzten etxean. Udan, beroa zela, su ondoan eseri, eta taloak prestatzen zituen Bittorik. Olio eskasia zenean, esnegaina erabiltzen zuten olioaren ordeaz. Arrautza gutxi izaten zuten garai hartan.

13. Baserritarren kofradia

- **Erref:** AND-018/018
- **Iraupena:** 0:01:50. **Hasi:** 00:32:21. **Bukatu:** 00:34:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana
- Baserria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera

Laburpena:

Etxean, oiloak zituzten, baina arrautza gutxi egiten zuten. Oilo onak saldu egiten zituzten. Lehen, baserritarren kofradia zegoen, elkarren artean laguntzeko.

14. Pleurak jo zueneko trantze latza

- **Erref:** AND-018/020
- **Iraupena:** 0:02:34. **Hasi:** 00:34:52. **Bukatu:** 00:37:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Gaixotasunak

Laburpena:

Bittori pleurak jota egon zen gaixorik. Jan ezinik egon zen, eta amak ere oso gaizki pasa zuen hori ikusita. Nola sendatu zen azaltzen du. Sendatu eta ohetik altxa zenean, negarrez eman zuen eguna: gizenduta zegoen, baina indarrik gabe, zutik egon ezinik.

15. Andoingo mediku jatorra eta "Pildoritas"

- **Erref:** AND-018/021
- **Iraupena:** 0:04:28. **Hasi:** 00:37:26. **Bukatu:** 00:41:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Medikuek eta sasimedikuek
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Gaixotasunak

Laburpena:

Lehen, sasimedikuak izaten ziren, baina beraiek medikuarekin ibiltzen ziren. Oso jatorra zen medikua; baina, Bittori pleurak jota egon zenean, hasiera batean, ez zuen asmatu zer gertatzen zitzaien. Geroago, Donostiako "Pildoritas" medikuarengana joan ziren, eta berehala asmatu zuen pleura zeukala. Andoaingo medikuarengana itzuli zirenean, ez zitzaien gustatu "Pildoritas"engana joan izana; baina, azkenean, onartu egin behar izan zuen hark arrazoi zeukala.

16. Irin bila ezkutuan joan behar

- **Erref:** AND-018/023
- **Iraupena:** 0:02:14. **Hasi:** 00:42:50. **Bukatu:** 00:45:04
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Taloak egiteko irina ekartzeko, nola moldatzen ziren azaltzen du; ezkutuan ibili behar izaten zuten, eta Itsasondora joaten ziren gauetz. Bittori joan izan zen irin bila.

17. Soldadu jatorrak eta atseginak etxean

- **Erref:** AND-018/025
- **Iraupena:** 0:02:56. **Hasi:** 00:47:53. **Bukatu:** 00:50:49
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Gerra gogoan du Bittorik. Igande batean sartu ziren naparrak Andoainen. Aste pare batez, etxean eduki zituzten soldadu batzuk; lo egiteko, nola moldatzen ziren aipatzen du. Soldadu haiek oso jatorrak eta atseginak ziren. Alde egin zutenean, pena hartu zuten etxean. Geroago, ordea, berriro itzuli ziren ilunabarrean; eta lehenago baino soldadu gehiago, gainera.

18. Fusilarekin jolasean ibili zenekoa

- **Erref:** AND-018/026
- **Iraupena:** 0:01:47. **Hasi:** 00:50:49. **Bukatu:** 00:52:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Gerran, soldaduak izan zituzten etxean. Behin, Bittori fusilarekin jolasten aritu zen, soldaduaren laguntzaz: soldaduaren kaskoari ematea zuen helburu; baina, nahi gabe, ahatea hil zuen. Errieta galanta jaso zuen orduan. Gogoan du soldadu hura, Silvio.

19. Gerran ezagututako soldaduekin egindako harreman ona

- **Erref:** AND-018/027
- **Iraupena:** 0:02:37. **Hasi:** 00:52:36. **Bukatu:** 00:55:13
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Gerran, soldaduak etxean izan zituzten, naparrak ziren, eta janari asko zeukaten. Sarjentuari asko gustatzen zitzaion txokolatea, eta amak egunero prestatzen zion, 20 xentimoren truke. Sarjentu harekin izandako anekdotak kontatzen ditu. Gerora, gerra bukatu eta gero, bi soldadu bisitan etorri ziren etxera.

20. Aitak soldaduentzako janaria eramane behar

- **Erref:** AND-018/028
- **Iraupena:** 0:00:59. **Hasi:** 00:55:13. **Bukatu:** 00:56:12
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Gerran, soldaduak etxera etorri zirenekoa gogoan du. Aita egunero joaten zen alondegira, karga hartu eta Asu baserrira janaria eramatera. Horren trukean, txartel bat ematen zioten; baina, gerora, ez zuen inoiz kobratu.

21. Etxeko soldaduen aholkua eta babes

- **Erref:** AND-018/029
- **Iraupena:** 0:01:55. **Hasi:** 00:56:12. **Bukatu:** 00:58:07
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Gerran, soldaduak izan zituzten etxean. Oso jatorrak ziren. Donostiako familiartekoak leku segurura eramateko aholkatu zieten soldaduek, baita hartarako laguntza eskaini ere; baina, azkenean, etxeok ez ziren atrebitu.

22. Soldaduei nork esango ezetz?

- **Erref:** AND-018/030
- **Iraupena:** 0:02:05. **Hasi:** 00:58:07. **Bukatu:** 01:00:12
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ondasunen galera
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Etxean, soldaduak izan zirenean, beldurra izan zuten hasieran. Nork esango ezetz haiei? Beste etxe batzuetan ere izan ziren soldaduak; eta, haietako batzuetan, lapurreta handiak egin zituzten. Inork ez zien aurre egin haiei, errespetua jartzen baitzuten.

23. Kanposantuko fusilamenduak

- **Erref:** AND-018/031
- **Iraupena:** 0:02:01. **Hasi:** 01:00:12. **Bukatu:** 01:02:13
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Gerran, etxetik ikusten zuten nola fusilatzen zuten jendea kanposantuan. Andoainen, hainbat hil zituzten; baina arrazoi politikoengatik baino, ezinikusiengatik eta inbidiengatik.

24. Musu emateko, ilundu arte zain

- **Erref:** AND-018/038
- **Iraupena:** 0:01:24. **Hasi:** 01:11:30. **Bukatu:** 01:12:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea

Laburpena:

Lehen, dena zen bekatu. Mutil-lagunari musu emateko, ilundu zain egoten ziren. Musu ematen ikusiz gero, marmarrean aritzen ziren besteak.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2024-04-30

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com